

*Spansdalen sett fra Tennevoll. Spans-
tind sees til høyere. Foto: O. I. Johan-
sen.*

OBJEKT NR. 172

SPANSDALVASSDRAGET/ RUONGOJÄKKA

Fylker: Nordland, Troms

Kommuner: Lavangen, Bardu, Gratangen,
Narvik

Nedbørfelt: 140 km²

Skoggrense: 400—800 m o. h. Areal under
denne: 30 %

Middelvannføring: 4,5 m³/s

Laveste/høyeste punkt: 0—1457 m o. h.

Marin grense: Ca. 75 m o. h.

Kraftpotensial: 77 GWh

Naturgeografisk region: 44a

Vassdragsbeskrivelse

Vassdraget starter i sør i høyfjellet mot Nordland på vannskillet mot Elvegårdselv, renner nordover og munner ut innerst i Lavangsfjorden ved Tennevoll. Den 22 km lange Spanselva får tilløp fra en rekke mindre bekker, Lortvatn (498 m o. h.) og Lapphaugvatn (342 m o. h.) begge på rundt 0,4 km², og en del små vatn.

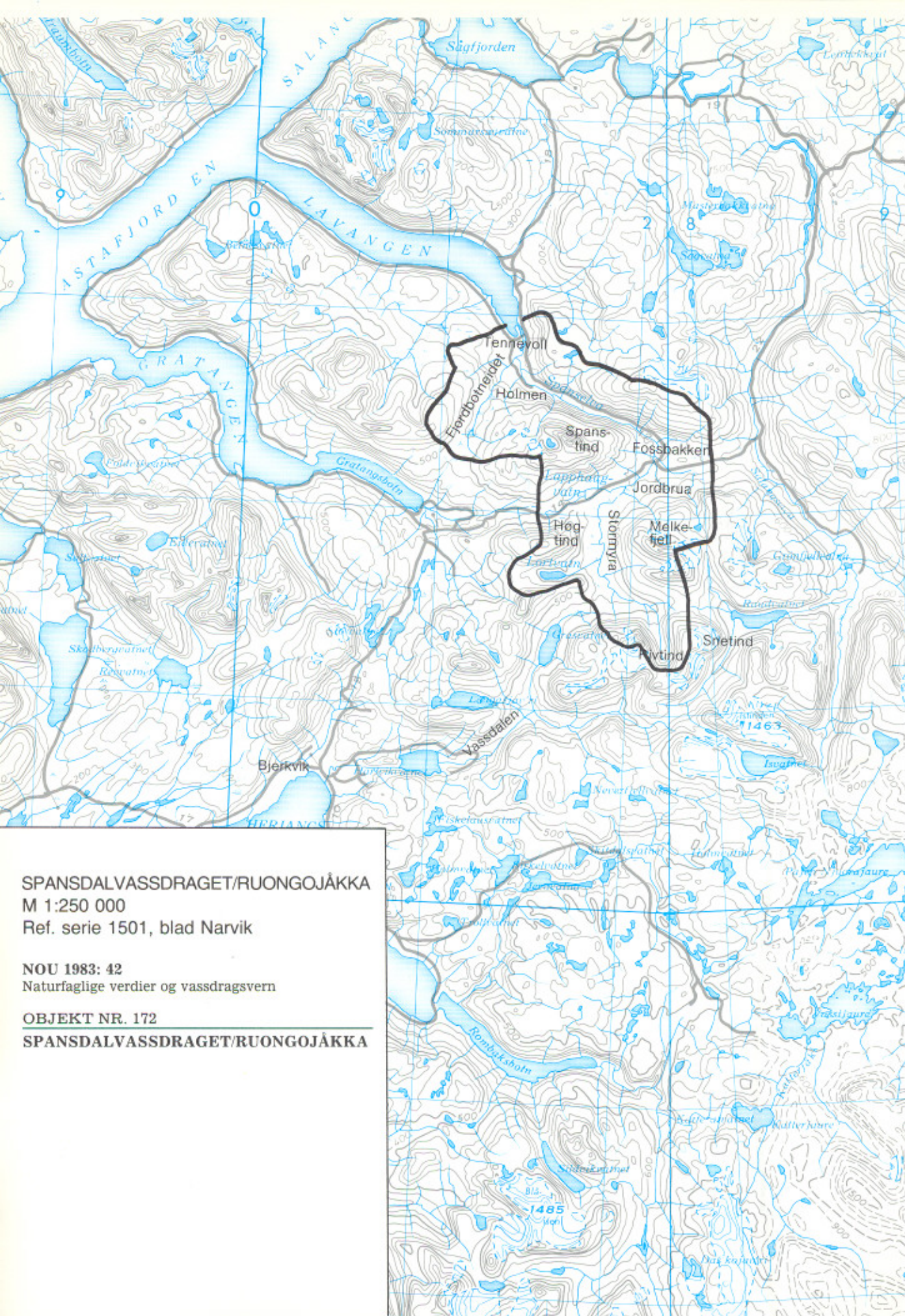
Elva har lite fall i de øvre delene, gjennom Stormyra er den stilleflytende. Fra Fossbakken faller den sterkere og går herfra store deler av strekningen i stryk.

Nedbørfeltet ligger i overgangssonen mellom kyst- og innlandsklima og har årsnedbør på ca. 900 mm. Nedbørmaksimum er i vinterhalvåret. Middelttemperaturen for året er 2,9° C på Tennevoll.

Berggrunnen består hovedsakelig av glimmerskifer og gneis. Enkelte steder er det innslag av kalk og ved Jordbru har hovedelva dannet løp med naturlig bru i kalkbergartene. Nedre deler av dalen er rik på marine avsetninger, mens det i øvre deler er en del moreneavsetninger.

Fjellpartiet har stedvis alpint relieff. 0,6 % av arealet er bredekt. Dalformene er breeroderter med U-formet tverrsnitt. Nedenfor Fossbakken har det rennende vann utformet dalbunnen. Tverrsnittet har V-form, og i løsmassene mot havet er det blitt dannet terrasseformer.

Dalføret er skogrikt og domineres av bjørk. Andre løvtreslag og furu finnes spredt. Mesteparten av feltet består av fjellarealer. Det preges av høye fjell og bratte dalsider med ur. Heilandskapet er mindre utbredt.

SPANSDALVASSDRAGET/RUONGOJÅKKA
M 1:250 000

Ref. serie 1501, blad Narvik

NOU 1983: 42

Naturfaglige verdier og vassdragsvern

OBJEKT NR. 172

SPANSDALVASSDRAGET/RUONGOJÅKKA

Stormyra (ca. 2 km²) er den største myra i feltet. Myr er mest utbredt i Fjordbotneidet og ovenfor Fossbakken.

Ca. 600 personer er bosatt i området, de fleste på Tennevoll. Her ligger det et industriområde. Det største jordbruksarealet ligger også nederst i vassdraget. Foruten jordbruk drives det endel reindrift. E-6 passerer gjennom øvre deler av feltet ved Fossbakken og Lapphaugvatnet. Mellom Fossbakken og Tennevoll går riksvei 84.

Spanselva er en god laks- og sjøørretelv. Friluftsliv i form av fiske og turgang er utbredt.

Geofag

Berggrunnen består av omvandlete kaledonske skifre og gneiser fordelt på et undre og et øvre skyvedekke, i tillegg opptrer granitt og amfibolitt. Det undre dekket er rikt på marmorlag, dels med utpreget kjemisk forvitring og dannelse av underjordiske elveløp.

Kvartærgeologisk er vassdraget karakterisert ved bl. a. flere typer randavsetninger og erosjonsformer. I en tidlig periode har isbevegelsens retning vært lite påvirket av landskapet, senere hadde dalførene en dirigerende virkning på isbevegelsene i nordvestlig retning ut Lavangen og Gratangen.

Hovedelva har sitt utspring mellom Rivtind og Snetind. Over Stormyra meandrerer elva rolig i omlag 350 meters høyde; herfra faller elva bratt ned til omtrent 200 m o. h. hvor dalen vider seg ut, og elva renner forholdsvis rolig et stykke før den kommer til Spansdalen. Selve Spansdalen er et eksempel på en to-generasjonsdal der det under et knekkpunkt i 700–800 meters høyde er en V-formet elveerodert dal.

I den nederste delen av Spansdalen ligger en 20–30 m høy marin randavsetning for det meste bygd opp av breelvmaterialer. Opp gjennom nedre del av vassdraget til marin grense (79 m o. h.) er det i dalbunnen avsatt store mengder sortert materiale fra breelver og vanlige elver. I dalen har det vært, og er fremdeles, en betydelig elveerosjon i avsetningene med dannelse av høye terrasser. I tillegg kommer en rekke marine abrasjons- og avsetningsterrasser med godt sortert sand og silt som dominerende materialer, noen steder rikt på fossile skjell.

Morenerygger avsatt postglasialt av lokale småbreer er påvist flere steder i fjellområdene. I tilknytning til disse finnes det utpregede dødisformer kjennetegnet ved korte rygger og opp til 10 m høye hauger og groper.

Vassdraget er velegnet i pedagogisk sam-

menheng, fordi området framviser variert geomorfologi, samt at mange av de mest interessante deler er lett tilgjengelig.

Botanikk

Botanisk representerer nedbørfeltet et grenseområde mellom fattige kystfjell og mer kontinentale fjordstrøk med en rik flora som bl. a. inneholder mange sentriske arter. Alle vegetasjonssoner fra øvre del av barskogbeltet til høyfjellet er representert. Subalpine og alpine områder dekker størst areal.

Skoggrensa går ved 450–480 m o. h. i nedre del og 400–420 m o. h. i øvre del av området, stedvis er den senket pga. storsteinet ur. Skogen i nedre del er submaritim og domineres av bjørkeskog. Subalpine, noe oseaniske bjørkeskogstyper overtar i høyreliggende områder. Lågurtbjørkeskog med innslag av varmekjære lavlandsarter er typisk i den sør- og vestvendte lia. Frodig høgstaudebjørkeskog og blåbær-småbregnebjørkeskog dekker store arealer, mens kreklingbjørkeskog og fuktbjørkeskog har mer sparsom utbredelse.

Gråorskog med høyvokste viere, rips, hegg og silkeselje er vanlige innslag i lia øst for utløpet. Ospebestander opptrer flere steder i nedre del. Enkeltrær av furu og et par smårene furubestander med gråmose opptrer på grunnlendte områder.

Frodig viersump og høgstaudeeng opptrer henholdsvis langs Spanselva på Stormyra og i lisida under Melkefjell.

Myr dekker et ganske stort areal. Stormyra (ca. 2 km²) lengst i sør har rik bunnvegetasjon og er en ensartet løsbunndominert starrmyr med noe bakkemyr i nord. Middels rike myrer er ellers vanligst i området, men det finnes både fattige moltemyrer og rikmyr med breiull og sotstarr. Dvergbjørk- eller vierkratt kan dekke myrene.

Vannvegetasjonen er sparsomt representert. Havstrandsvegetasjonen er godt utviklet, bl. a. med en ganske artsrik 1 km lang sandtange vest for utløpet og rustsivaks-sump (brakkvannsvegetasjon) øst for utløpet.

Over skoggrensa dominerer blåbær-blålynghei. Greplyng-rabbesivhei er vanlig. Spesielt på Høgtind og Melkefjell, men også på Spanstind, opptrer artsrik reinrosehei. Rike snøleier og artsrik kalkrasmark finnes i Høgtindområdet.

Totalt artstall på 357 karplanter er et moderat til høyt tall i regionen. Fjellplantene er representert med 140 arter hvorav 14 er bisentriske og 6 nordlig unisentriske. Kvittstarr, dubbestarr, fjellmari-gras, jervrapp, lapprose og sølvkattfot har vestgrense i området.

Østlige arter er godt representert, den kystnære beliggenhet tatt i betraktning (34 arter). 10 varmekjære arter vokser i feltets solrike dalsider, bl. a. de sørøstlige hengespiggfrø og fingerstarr. Egentlige kystplanter mangler, men forekomster av gråmose, røsslyng og skrubbar tilsier noe oseanitet.

Stormyra er verdifull pga. sitt store areal. Brakkvannsvegetasjonen og den varmekjære lågurtbjørkeskogen er spesielle vegetasjonstyper i området.

Flora og vegetasjon i nedbørfeltet synes å være typisk for fjordområder i regionen.

Fugleliv

De fleste skogsområdene i dalen har et artsfattig fugleliv, men enkelte områder som f. eks. oreskogen langs elva nederst i vassdraget er rikere. De mest fuglerike skogskolitetene er de som ligger i kulturlandskapet omkring Tennevoll. Tettheten av fugl i skog er jevnt over noe lavere enn i Elvegårdselv i samme region.

Det er sett mange ande- og vadefugler (14 og 19) i vassdraget, mange dog bare utenfor hekketiden. Mesteparten av endene (12 arter) er sett i fjærområdet ved Tennevoll. Dette området er hovedsakelig et trekk- og beiteområde for mindre flokker av våtmarksfugl. Av de øvrige våtmarksområdene er det hovedsakelig Stormyra som er av ornitologisk interesse. Her er det relativt få arter, men en del vadefugl og våtmarksavhengig spurvefugl (f. eks. brushane, sivsanger og sivspurv) er tallrike.

I hei- og fjellområdene er fuglelivet artsfattig og tettheten lav. De fleste høyfjellsartene finnes, men i nokså lite antall. Dette er typisk for ytre deler av regionen.

Det er registrert 122 fuglearter i vassdraget. 91 arter er observert under prosjektets arbeid, hvorav omkring 70 % hekker i området.

De fleste fugleartene som finnes i regionen er registrert i Spansdalsvassdraget. Tettheten av spurvefugl i de fleste skogs- og våtmarksområdene her er imidlertid noe lavere enn i de andre 10-årsvernedede vassdragene i regionen. Fuglelivet i vassdraget som helhet er likevel typisk for denne.

Ferskvannsbiologi

Objektet inneholder få vatn, og de to største Lortvatn og Lapphaugvatn er mindre enn 0,5 km². Spanselva er hurtigrennende med få kulper, bortsett fra gjennom myra hvor den er stilleflytende.

Det er undersøkt 2 vatn og 13 elvestasjoner i nedbørfeltet som har relativt store variasjoner i vannkvaliteten. Ioneinnholdet var høyt med ledningsevner mellom 50 og 175. De høyeste verdiene ble målt øverst i vassdraget. Spansdalen er et av de kalkrike vassdragene i Sør-Troms med tilnærmet nøytralt vann og høyt kalsiuminnhold, 5,7–18,9 mg Ca/l. Sommertemperaturene i elva var 10–15° C. Lapphaugvatn er temperatursjiktet i sommermånedene.

Krepsdyrfaunaen er artsfattig, idet kun 9 arter er påvist. Alle artene er vanlige for landsdelen og karakteristiske for næringsfattige vatn. I strandsonen ble 12 dyregrupper registrert. Tettheten var vanligvis under 100 dyr pr. prøve. Fjærmygg og fåbørstemark utgjør hele 90 % av bunndyrene. Marflo ble påvist i lite antall.

I alt 15 dyregrupper forekom i rennende vatn. Mengden kan betegnes som middels til lav, gjennomsnittlig 240 dyr pr. prøve. De største tetthetene (opptil 850 individer pr. prøve) og den mest diverse faunaen forekom i august. Ingen bunndyrgruppe dominerte i antall, men døgnfluene var jevnt over den mest tallrike gruppen og utgjorde fra 20 til 70 % av bunndyrene.

Steinfluefaunaen (14 arter) og døgnfluefaunaen (13 arter) er typisk for vassdrag i fjordstrøkene i Tromsregionen.

Vassdraget har typiske trekk for vassdrag i fjordstrøk i Troms-regionen. De øverste uberørte delene kan representere kalkrike vassdrag i regionen.

Litteratur

- Hindrum, R. 1981. Spansdalsvassdraget. Fugle- og pattedyrfaunaen i Spansdalsvassdraget, Troms. *Troms, Naturvitenskap nr. 16*, 58 s.
- Huru, H. 1980. Hydrografi og evertbratfauna i Spansdalsvassdraget, Sør-Troms, 1978. *Troms, Naturvitenskap nr. 12*, 41 s.
- Johansen, K. B. 1981. Berggrunnsgeologi og kvartærgeologi i Spansdalsvassdraget. *Troms, Naturvitenskap nr. 15*, 34 s.